

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»

Namangan davlat universiteti
rektori

S.T. Furg'unov

«MA'QULLANDI»

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi
huzuridagi OAK raisi,
A.T. Yusupov

« _____ » _____ 2022-yil

10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va
tarjimashunoslik ixtisosligi bo'yicha malakaviy imtihon
D A S T U R I

O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2022 yil « _____ » _____ -sonli qarori bilan tasdiqlangan

KIRISH

Qiyosiy adabiyotshunoslik fani adabiyotlararo jarayon taraqqiyoti qonuniyatlarini anglashga, badiiy matnning qiyosiy tahlil usuli haqida tasavvur va umumgumanitar bilimlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Fan Buyuk Britaniya va AQSHda adabiy jarayonlarning tarixiy taraqqiyoti va ularning muhim ijtimoiy hodisalar bilan bog'liqligi, jahon adabiyotidagi ustuvor adabiy yo'nalish va oqimlar, shoir, yozuvchilar hayoti va ijodi, ularning badiiy merosini qiyosiy o'rganadi.

Qiyosiy adabiyotshunoslik fani mutaxassislik bloki fanlaridan biri hisoblanib, unda magistrantlarga turli adabiyotlarning milliy va madaniy xususiyatlari tanishtiriladi va muayyan adabiy oqimga mansub yozuvchilar asarlari, ijodi o'rganiladi.

Tarjimashunoslik umumjahon adabiy-tarixiy muammolarini yoritish va qiyoslash, adabiy jarayondagi o'zaro aloqani ko'rsatish, milliy adabiyotni jahon adabiyoti bilan o'zaro bog'liklikda o'rgatishga yo'naltirilgan.

Ushbu fan bir tildan boshqa tilga tarjima qilishning lingvistik asoslari, tarjimaning metodik aspektlari, uning leksik-semantik, grammatik, stilistik va pragmatik muammolari, milliy o'ziga xos so'zlar tarjimasini kabi masalalarni qamrab oladi. Tarjimaning og'zaki va yozma shakllari, badiiy tarjima, turli sohaga oid matnlar tarjimasini, tarjimada adekvatlik va ekvivalentlik kabi mavzular orqali talabalarda tarjimaga oid nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

TARJIMASHUNOSLIK:

1-mavzu. Badiiy matnlarni tarjima qilish nazariyasi. Turli uslubdagi matnlar tarjimasiga oid asosiy tushunchalar, badiiy matnlar tarjimasini yo'nalishlari va yangi zamonaviy uslublar haqida ma'lumot. Dunyo olimlarining fan rivojiga qo'shgan hissasi va xalqaro aloqalar o'rnatilishda badiiy tarjimaning o'ziga xos o'rnini. Badiiy matnlar tarjimasiga qo'yiladigan talablar.

2-mavzu Badiiy tarjima va O'zbekistonda badiiy tarjimaning rivojlanish bosqichlari. Badiiy tarjimaning umumiy xususiyatlari. Badiiy asar tarjimonining vazifalari. O'zbekistondagi tarixiy jarayonlarda badiiy tarjima evolyutsiyasi. Taniqli o'zbek badiiy asar tarjimonlari faoliyati va uslublari.

3 - mavzu. Funktsional uslublar. Badiiy uslub Funktsional uslublar turi. Badiiy uslub. Badiiy uslubning xususiyatlari. Nasriy, she'riy va drama matnlari. Badiiy uslubda qo'llanadigan so'zlarning stilistik jihatlari. Badiiy uslubda qo'llanadigan so'z qatlamlari: terminlar, poetik so'zlar, arxaik (eskirgan) so'zlar, tarixiy so'zlar, varvarizmlar, chet tilidan kirgan so'zlar, o'zlashma so'zlar, neologizmlar.

4 - mavzu. Badiiy uslubdagi matnlarning lisoniy xususiyatlari. Matnning lisoniy xususiyatlari tushuntiriladi: a) frazeologik xususiyatlari; b) grammatik xususiyatlari; v) leksik xususiyatlari. Chet, o'zbek va rus tillardagi matnlar misolida egallagan nazariy bilimlar asosida tahlil qilish.

- 5 – mavzu Nasriy matnlarni tarjima qilish xususiyatlari.** Nasriy asarlar tarjimasiga qo'yiladigan talablar. Badiiy tarjimaga oid nasriy matnlarni o'rganish va ularni tarjima qilish, madaniyat, san'at bilan uzviy bog'liq nasriy matnlarni tarjima qilish, ona tili va o'rganilayotgan chet tilini puxta bilish.
- 6 – mavzu She'riy matnlarni tarjima qilish xususiyatlari.** She'riy asarlar tarjimasiga qo'yiladigan talablar. Mumtoz asarlar tarjimasiga qo'yiladigan talablar. She'riy asarlar tarjimasiga grammatik va fonetik qonuniyatlari. Tarjimaning leksik-grammatik va stilistik qiyinchiliklari.
- 7 - mavzu Badiiy matnlar tarjimasining pragmatik muammolari.** Pragmatik muammolarni o'rganish va tarjimada ularning yechimini topishda qay usullardan foydalana bilish xususida fikr yuritish va matn taxriri orqali amalga oshirish.
- 8 – mavzu Badiiy matnlar tarjimasining lingvokulturologik aspekti.** Badiiy matnlarning lingvokulturologik xususiyatlarini talqin etish va tarjima jarayonida tahlil etish.
- 9 - mavzu Badiiy matnlar tarjimasida ekpressiv vositalar va stilistik usullar.** Tilning fonetik (segment va supersegment), leksik (so'z yasash, prefiksatsiya, affiksatsiya), grammatik (morfologik, sintaktik) vositalari. Fonetik, leksik va sintaktik stilistik usullar haqida umumiy tushuncha. Stilistik usullarning matndagi funktsiyalari.
- 10 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida leksik ma'no turlari.** Mantiqiy ma'no. Emotiv ma'no. Nominativ ma'no. Turli leksik ma'nolarning stilistik ma'no yaratishda qo'llash usullari va ularning funktsiyalari.
- 11 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida metafora, metanomiya, kinoya.** Turli leksik ma'nolarning o'zaro munosabati. Lug'avij va kontekstual mantiqiy ma'no munosabatlari. Metafora, metanomiya va kinoya turlari. Birlamchi va derivativ mantiqiy ma'no munosabatiga asoslangan leksik stilistik usullar. So'zlarning ko'p ma'noligi, zevgma va so'z o'yini stilistik usullari.
- 12 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida undov so'zlar, undalmalar, tashbeh, oksimoron, antonomasiya.** Mantiqiy va emotiv ma'nolar munosabatiga asoslangan leksik stilistik usullar. Undov so'zlar, undalmalar, tashbeh va oksimoronlarning badiiy matndagi funktsiyalari. Mantiqiy va nominativ ma'no munosabatlariga asoslangan antonomasiya leksik stilistik usuli va uning badiiy matndagi funktsiyalari.
- 13 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida o'xshatish, perifraza, evfemizm, mubolag'a.** Narsa yoki hodisaning muayyan xossa yoki xususiyatlarini bo'rttirishga asoslangan leksik stilistik usullar. O'xshatish, perifraza, litota, gradatsiya, antiteza, allyuziya, o'zlashtirma gap tushunchasi, lisoniy ahamiyati va vazifalari.
- 14 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida leksik stilistik usullar (qolip so'zlar, maqol va matallar, epigrammalar, iqtibos, allyuziya).** Qolip so'zlar, maqol va matallar, epigrammalar, iqtibos, allyuziyalarning stilistik maqsadlarda qo'llanishi va ularning badiiy matndagi funktsiyalari.
- 15 - mavzu. Badiiy matnlar tarjimasida taqlidiy so'zlar.** Taqlidiy so'zlar. Taqlidiy so'zlarning turlari. Alliteratsiya, assonans. Qofiya va uning turlari.

Ritmning matn yaratish xususiyatlari. Matnda xushohanglikni yaratish yo'llari. Fonetik stilistik usullarning funktsiyalari.

QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK:

1-mavzu. Qiyosiy adabiyotshunoslikka kirish. Qiyosiy adabiyotshunoslik, qiyosiy-tarixiy adabiyotshunoslik, komparativizm tushunchalari haqida, G'arb va SHarq madaniy aloqalari.

2-mavzu. Adabiyotshunoslikda qiyosiy-tarixiy uslub taraqqiyoti. Qiyosiy adabiyotshunoslik fani tarixi va nazariy asoslari. Qiyosiy-tarixiy uslub tushunchasini paydo bo'lishi va rivojlanish tarixi. Qiyosiy-tarixiy jarayonlarni uyg'unligi. V.M. Jirmunskiy, N. I. Konrad, I.G. Neupokoeva, D. Dyurishin, va A.N. Veselovskiyning fan taraqqiyotiga qo'shgan hissasi. Mifologik maktabning taraqqiyoti va uni qiyosiy-tarixiy uslubga bo'lgan ta'siri (YAkob va Vilgelm Grimm, A.Kun, M.Myuller, F.I. Buslaev, A.N. Afanasev, O.F. Miller). Turli millat afsonalari umumiyliigi. Madaniy-tarixiy maktab asoschilarini qiyosiy-tarixiy uslubga bo'lgan ta'siri (I. Ten, V. S. Herer, G. Lanson, G. Brandes, J. L. Luis, A. N. Pypin, N. S. Tixonravov). Qiyosiy-tarixiy uslubni adabiyotlararo jarayonda rivoji. Tarixiy-tipologik konvergensiya.

3-mavzu. O'rta asr va Uyg'onish davri G'arb va SHarq adabiyotining taraqqiyoti. O'rta asr va Uyg'onish davri G'arb va SHarq adabiyotining qiyosiy tahlili, taraqqiyot yo'nalishlari. Og'zaki xalq ijodining adabiyotshunoslik rivojida o'rni. Og'zaki xalq ijodi janrlari. Uyg'onish davri adabiyotining ahamiyati. Uyg'onish davri adabiyoti namoyandalarining hayoti va ijodi. Sinxron va diaxron ta'sirlar.

4-mavzu. Ma'rifatparvarlik adabiyoti. Milliy taraqqiyot demokratik tendensiyalarining nazariy-adabiy g'oyalarga ta'siri. Ma'rifatparvarlik adabiyoti mutafakkirlari – Klod Gelvetsiya va Iogann Vinkelman. Adabiyotshunoslik asoschisi – Iogann Gerder (1744-1803). Adabiyotshunoslikning tarixiy fan sifatida taraqqiyoti. G.F.V. Gegelning (1770-1832) hayotni dialektik anglash konsepsiyasi, san'atda ma'no va shakl, qarama qarshiliklar qonuniyatiga munosabati.

5-mavzu. Adabiyotshunoslikda metodologik tendensiyalar. Milliy taraqqiyot demokratik tendensiyalarining nazariy-adabiy g'oyalarga ta'siri. XIX asr mutafakkirlari pozitsiyasining qiyosiy-chog'ishtirma tahlili. Gegel va Chernishevskiyning adabiyotshunoslik taraqqiyotiga qo'shgan hissasi va g'oyalari ahamiyati.

6-mavzu. XX asrda qiyosiy adabiyotshunoslik taraqqiyoti. AQSH (R. Uellek, V. Friderix), Germaniya (M. Kesting, K. Vays, K. Xamburger), Fransiya (Klod Pishua, Anri Granjar), Ruminiya (A. Dima), Slovakiya (D. Dyurishin), Rossiya (A.N. Veselovskiy) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati. Milliy, mintaqaviy va jahon adabiyoti tushunchalari.

7-mavzu. Badiiy adabiyot taraqqiyoti qonuniyati. Adabiy oqimlar va yo'nalishlar. Adabiyot taraqqiyotining ilk bosqichlarida adabiy oqimlar. Sentimentalizm va romantizm adabiy yo'nalishlari xususiyatlari. Realizmning

adabiy yo'nalishlari. Adabiyot, modernizm va postmodernizm. Postmodernizm konsepsiyasining shakllanishi. Postmodernizm va "O'zga so'z" muammosi.

8-mavzu. Badiiy asar qiyosiy tahlili. San'atda va hayotda shakl va ma'no tushunchasi. Shakl va ma'no – falsafiy tushunchalar. Shakl va ma'no o'rtasidagi munosabat. Asarning «ichki shakl» va «tashqi shakl»i va uning san'at va adabiyotda mazmuni. San'at hayotni anglash vositasi. San'at – borliqni va ijtimoiy ong taraqqiyoti omili. Badiiy ijodda ma'no va shakl. Asarning ob'ektiv g'oyasi va muallif g'oyasi. Xarakter, kompozitsiya va syujet. Badiiy tasvirning estetik ahamiyati. Tasvirning hayotiyliigi va xalqchilligi. Badiiy adabiyot tilining o'ziga xosligi. Yozuvchi tilining manbalari. Til madaniyati taraqqiyotida yozuvchining roli.

9-mavzu. Badiiy adabiyotning narratologik xususiyatlari. Badiiy asarning lisoniy xususiyatlari. Badiiy asarlarda adabiyotlararo dialogizm masalasi. Muallif obrazining badiiy asarda aks etishi. So'zlarning ko'chma ma'nosi (troplar va ularning turlari). Intonatsiya va sintaksis. Lingvokulturologik aspektda so'zlarning ko'p ma'noliligi. Yozuvchi tilining manbalari. Til madaniyati taraqqiyotida yozuvchining roli.

Foydalanilgan asosiy darsliklar va o'quv qo'llanmalar ro'yxati:

Asosiy adabiyotlar:

1. Rahimov G'. Tarjima nazariyasi va amaliyoti. – T.: O'zbekiston milliy entsiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2016. – 176 b.
2. Yashina N.K. Uchebnoe posobie po perevodu nauchno-texnicheskoy literatury s angliyskogo yazyka na russkiy. Vladim. gos. un-t im. A. G. i N. G. Stoletovyx. – 2-ye izd., ispr. i dop. – Vladimir: Izd-vo VIGU, 2015. – 112 s.
3. Proshina Z.G. teoriya perevoda (s angliyskogo yazyka na russkiy i s russkogo yazyka na angliyskiy). Uch. na angl. yaz. – Vladivostok: Izd-vo Dalnevost. un-ta, 2008 (3-ye izd., pererab.) s. 276.
4. Muminov A. A Guide to Consecutive Translation. – T.: Tafakkur bo'stoni, 2013. – 320 p.
5. Comparative literature in the age of multiculturalism. Edited by Carles Bernheimer. The John Hopkins University Press. London 1995
6. Osnovy sravnitel'nogo i sopostavitel'nogo literaturovedeniya: ucheb. posob. / Kazan. gos. un-t, Filol. fak., Kaf. sopostav. filol. i mejkultur. kommunika-sii; avt.-sost. V.R.Amineva; nauch. red. D.F.Zagidullina.– Kazan: Kazan. gos. un-t, 2007. – 480 s.
7. Shaytanov I.O. Komparativistika i/ili poetika: Angliyskie syujety glazami istoricheskoy poetikiM.: RGGU, 2010. — 656 s.
8. Grinser P.A. Epoxi vzaimodeystviya literatur Vostoka i Zapada. Nauchnoe izdanie. M.: Rossiysk. gos. gumanit. un-t, 1997. 51 s.
9. Selitrina T.L. Preemstvennost literaturnogo razvitiya i vzaimodeystvie literatur. M.: Vysshaya shkola, 2009. — 290 s. Teoreticheskie osnovy sravnitel'nogo i sopostavitel'nogo literaturovedeniya. Uchebnoe posobie. Kazan: Kazan. un-t, 2014.- 105 str
10. Gale Contextual Encyclopedia of American Literature. 2009, Gale. USA

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Oxford companion to English literature. Margaret Drabble. Oxford University press. 2000.
6. Claudio Guillén. The Challenge of Comparative Literature.1993, Harvard University Press. England
7. Shunqing Cao. The Variation Theory of Comparative Literature. Shuan University China. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2013. Theories of Comparative Literature - South Valley University A.N.Veselovskiy i sravnitelnoe literaturovedenie[1939-1940]; Literaturnye techeniya kak yavlenie mejdunarodnoe[1867]/ V.M.Jirmunskiy// Jirmunskiy V.M. Sravnitelnoe literaturovedenie. - L., 1979.
8. Pogrebnaya YA.V. Sravnitelno-istoricheskoe literaturovedenie. Uchebnoe posobie / – 2-e izd., stereotip. – M. : FLINTA, 2011. – 84 s.
9. Gilenson B.A. Istoriya zarubejnoj literatury konsa 19 nachala 20 veka. Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / Pod red. - M.: Izdatelskiyssentr «Akademiya», 2008. — 480 s
10. Kutafina YU. N. Sovremennyy zarubejnyy roman XX veka: osobennosti razvitiya: uchebnoe posobie. - Elets: EGU im. I.A. Bunina, 2007. - 101s.